

לעד, כי לא תשכח מפי זרעו". דהיינו ע"י הסימנים יזכרו את השירה ולא תשכח. וכמו שמצווה כללית אינה בכלל תרי"ג, כך עשיית סימנים לא נכללה במ"ח דרכים, כי הוא מעין כלל. ובתמורה (טז.) מובא שנשתכחו שלושת אלפים הלכות, עד שהחזירם עותניאל בן קנז בפילפולו. שם כתב רש"י: "שנשתכחו דקדוקי סופרים, שעשו התורה ספירות ספירות שלא ישתכחו, ומאותן דקדוקין שעדיין לא צרפום נשתכחו, בימי אבלו של משה", עכ"ל. אם כן בימי משה, לא הספיקו באלו ההלכות לעשות להם סימנים ולכן נשתכחו בתוך שלושים יום. ולפי זה יש לומר הא דאיתא בפרשת משפטים: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", וברש"י שם: "אמר ליה ה' למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה שנים או שלושה פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר: אשר תשים לפניהם, כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם", עכ"ל. אך אפשר לבאר באופן אחר. וראשית נביא את מקור דברי רש"י מהמכילתא, דשם כתוב כך: "ר"ע אומר: ואלה המשפטים, למה נאמר, לפי שאומר (ויקרא א') דבר אל בני" וואמרת אליהם, אין לי אלא פעם אחת, מנין שנה ושילש וריבע, ת"ל (דברים ל"א) "ולמדה את בני", יכול למדין ולא שונין, ת"ל: "שימה בפיהם". יכול שונין ולא יודעין, ת"ל: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" – כשולחן ערוך, כענין שנאמר: "אתה הראת לדעת". נראה לענ"ד, דר"ע דרש "שימה בפיהם" לא כרב חסדא שאמר "סימנה בפיהם", אלא הוא דורש "שימה בפיהם" שתהיה שגורה בפיהם, דהיינו לא רק שילמדו ד' פעמים אלא שהם ימשיכו לשנן עד שתהיה שגורה בפיהם. אך עדיין יש חשש שישננו ולא ידעו לקשר כל לימודם זה בזה כמשנה סדורה, וכשירבה הלימוד יתבלבלו ולבסוף ישכחו הכל, על זה אמר "אשר תשים לפניהם" כשולחן ערוך, שהוא מסודר ומוכן לפני האדם ופירושו: "אתה הראת לדעת" לדעת, היינו להתחבר אל הלימוד ע"י סימנים. ומנין ש"דעת" הוא קישור על-ידי סימנים? ראיה לדבר מעירובין (כא:): "דרש רבא מאי דכתיב: "ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם" – דאגמרי בסימני טעמים", וברש"י: "קבע לה מסורת וסימנין, בין בתיבות המקרא, בין בגירסא של משנה". ורמז ר"ע במילים "אשר תשים לפניהם" – שיהיה סימן לפניהם, לפני כל הלכה והלכה תשים סימן. ודוק. וזהו שלמד מפסוק "אתה הראת לדעת" כי ה' הוא האלקים" דלכאורה איך אפשר לראות את האלקים והלא אין לו גוף ולא דמות הגוף, ומה שכתוב בפרשת משפטים: "ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" היינו ראו סימן ורמז על האלוקות, שכל זה נותן לך הבנה באלוקות, אבל ודאי לא ראו את אלקים ממש, ומזה למד ר"ע ש"לדעת" פירושו, להתקשר לדבר ע"י סימן ורמז, ודעת הוא התקשרות, וזהו שאמרה הגמרא בעירובין הנ"ל (כא:): על שלמה "לימד דעת" – דאגמרי בסימני טעמים. כלומר עשה סימנים שתואמים את ההלכה, רמז יפה שיש בו טעם וקל על ידו לזכור ההלכה.

ועתה מובן למה קרא הב"י לשו"ע – "שולחן ערוך", דהרי לפי רש"י דווקא הב"י הוא השו"ע שיש בו טעם לכל הלכה, ואילו בשו"ע אין טעם רק הלכה פסוקה? אלא נראה דהב"י הבין כנ"ל, שכוונת המדרש כ"שולחן ערוך" היינו ערוכה בסימנים, דהיינו שולחן ערוך ומסודר, כל דבר במקומו. וכמו שרבי סידר המשניות כשולחן ערוך – סדר נזיקין לחוד, סדר מועד לחוד, דיני יבום לחוד ודיני גרושין לחוד וכו' כמובא ברש"י בב"מ (לג:).